Városunk
Budapesti Honismereti Híradó
XXIX. évfolyam 4. szám Közgyűjteményekben ingyenes 2026. október

A közügyek temploma

120 éve áll Pesterzsébet ékköve

• • • • Skaper Brigitta

Erzsébetfalva első községházája a mai Kossuth Lajos és Széchenyi utcák sarkán épült fel 1882-ben *Walcha Mihály* és *Wéber József* tervei alapján. A település rohamos fejlődése miatt ez hamarosan szűknek bizonyult. Az egykori piactér a parkosítás után megfelelő helyszín lett az új épület számára. 1903-ban a tervezéssel *Materna Ferenc* építőmestert bízták meg, aki a klasszicista oszloprend mögé helyezett díszteremmel rendelkező épületet képzelt el, a földszintre pedig vendéglőt, kávéházat és bérbe adható üzlethelyiségeket álmodott. Végül pénzhiány miatt ebből semmi nem valósult meg.

Erzsébetfalva község képviselőtestülete 1905 márciusában döntött a községháza felépítéséről. A gyönyörű, két tornyos szecessziós épület terveit a híres építészpáros, *Böhm Henrik* és *Hegedűs Ármin* készítette el.

A 13 iparos közül a fő kivitelező a kőművesmunkákért felelős *Belovay Ferenc* lett, akit figyelmeztettek az építkezés megfelelő előkészítésére. Mindennek ellenére a tervezők többször kifogásolták a lassú munkamenetet és a minőségi problémákat. Jellemző eset, hogy Belovay először az építész bizottság által jóváhagyott téglák helyett világosabbakat, rózsaszínűeket hozatott.

Böhm Henrik kikötötte, hogy ezeket csak az udvari részen megkezdett színfalazásnál használhatja fel és csak a már meglevő mennyiséget veheti igénybe. Végül engedélyezték a téglák máshonnan való szállítását, de felszólították a vállalkozót, hogy sötétebb színűeket válogasson.

Az eredeti, október 15-i határidőhöz képest végül nyolc hónapos késéssel adták át az épületet: a képviselőtestület első közgyűlését 1906. június 13-án tartották meg. (A községháza eredetileg kisebb alapterületű volt, de később az igényeknek megfelelően „U” alakúra bővítették.)

Bartha Tivadar községi főbíró elnökölt és tartott megnyitó beszédet:„Szeretettel üdvözlöm a község képviselőtestületi tagjait itt, a közügyek templomában. Kívánom, hogy uralkodjék itt közöttünk az egyetértés, az egymás iránti bizalom, hogy a tisztelet és a szeretet érzelmeitől ihletetten működhessünk közre a község haladása és boldogulása érdekében.”

Kettős szőnyegbombázás érte a várost 1944. április 3-án délelőtt három hullámban, amelynek során a városháza súlyosan megsérült. A romok alatt 23-an haltak meg (közöttük hét városi tisztviselő és alkalmazott) és 57-en megsebesültek.

Fotó: Pesterzsébeti Múzeum

A második világháború után újjáépítették ugyan az épületet, de már a jellegzetes két torony nélkül. A későbbiekben a hátsó részéhez még hozzáépítettek egy traktust, s a közelmúltban egy nagy renováláson is átesett.

A városháza idén június 13-án ünnepelte átadásának 120. évfordulóját, amely szerencsésen illeszkedett a Szecesszió Világnapja programsorozatába. A XX. kerületi önkormányzattal most együttműködve a Pesterzsébeti Múzeum muzeológusai négy sétát vezettek, amelyek során nem csak az épület történetével ismerkedhettek meg a látogatók, de anekdotákat is hallgathattak például *dr. Chikán Béláról* és *Nagy Győry Istvánról* (az első polgármesterről és helyetteséről). Nagy örömünkre az esemény hatalmas részvétel mellett zajlott le, bizonyítva, hogy a pesterzsébeti önkormányzat épülete a főváros rejtett ékköve.

Fotó: Dávid Anikó/Pesterzsébet Önkormányzata

A városházi séta résztvevői 2026. június 13-án. Felül képeslap a városházáról – ezen még a két tornya is állt

2026. október

Városunk
XXIX. évfolyam 4. szám

TARTALOMBÓL

1 A közügyek temploma
• • • • Skaper Brigitta (történész)

3 Azért a víz az úr!
• • • • Viczián Zsófia (gyűjteményvezető)

4 Vissza a feledésből
• • • • Lőrincz Róbert (informatikus-könyvtáros)

5 Városmajori história
• • • • Földváry Gergely (történész)

6 „Texasi életkép”
• • • • Benyovszky Tóth Anita (kultúrtörténész-muzeológus)

7 Aschner Lipót emlékezete
• • • • Rojkó Annamária (szerkesztő)

9 Pezsgőgyárak Budafokon
• • • • Gyönki Viktória (gyűjteményvezető)

10 Dunavirágzás
• • • • Kriska György (egyetemi docens)

13 A ház, amely emlékezik
• • • • Tóthné Csáki Katalin (könyvtáros)

16 Rózsadombi templomépítőkről
• • • • Fábry Gézáné Fejérdy Ágnes (tanár)

18 Könyvszemle

20 Emlékház és alapítvány
• • • • Fodor Fanni (történész-muzeológus)

Miért nézzem meg a
www.bpht.hu-t?

Mert a fővárosi Helytörténeti Portálon találom meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- az Ajánlott oldalak menüpontjában a legrövidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát;
- az Archívumban a Budapesti Históriák 131 előadásának szerkesztett változatait.

Csak ezekért!

Támogassa előfizetésével a Honismeret folyóiratot!

A Honismereti Szövetség évente hatszor megjelenő, közel fél évszázados folyóiratának célja a Kárpát-medence értékeinek, történeti múltjának megőrzése, ápolása és bemutatása. Belföldre előfizetési díja kedvezményesen 4980 Ft/év.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Megrendelhető az ország
bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél,
a www.posta.hu WEBSHOP-ban
(https://eshop.posta.hu/storefront/),
e-mailen: *hirlapelofizetes@posta.hu*
telefonon a +36-1-767-8262 számon,
levélben az Magyar Posta Zrt.
1900 Budapest címén is.

Alapította a Budapesti Honismereti Társaság
és a Budapesti Történeti Múzeum
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
Felelős kiadó: Breinich Gábor
1041 Budapest, Mády Lajos u. 2., tel.: 370-0652
Levelezési cím: 1041 Budapest, Mády Lajos u. 2.
E-mail: info@bpht.hu • Internet: www.bpht.hu
Felelős szerkesztő: Gábriel Tibor
Szerkesztőbizottság: Breinich Gábor, dr. Buda Attila,
dr. Róbert Péter, dr. Sándor Tibor, dr. Sipos András

A ***VÁROSUNK belföldi előfizetési*** díja 1600 Ft/év. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest. Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (https:// eshop.posta.hu/storefront), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen. Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (https://eshop.posta.hu/storefront), postán: 1900 Budapest, telefonon: 06-1-767-8262 és e-mail-en: hirlapelofizetes@posta.hu. A Budapesti Történeti Múzeumban, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi és fiókkönyvtáraiban, a kerületek helytörténeti gyűjteményeiben, múzeumaiban és a Budapesti Históriák előadóestjein ingyenesen is terjesztett. Helytörténeti magazinunk Budapest Főváros II. Kerületi Önkormányzat, IV. kerület Újpest Önkormányzata, XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat, XX. kerület Pesterzsébet Önkormányzata és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg.
Nyomda: PrintWorks Nyomda Kft. • Print: ISSN 1418-4273 • Online: ISSN 2732-1681

Azért a víz az úr!

Százötven éve vonult le a kettős dunai árvíz

• • • • Viczián Zsófia

Nagyon sokan hallottak az 1838-as nagy dunai árvízről, része az iskolai tananyagnak, emlékművei vannak és még talán sokan a mentés hőseit is meg tudják nevezni. Ehhez képest a százötven évvel ezelőtti, 1876-os hatalmas ár sokkal kevésbé ismert.

Pedig igen jelentős év volt vízügyi szempontból 1876: a Dunán nem is egy, hanem két nagy árhullám vonult le tizenhárom nap eltéréssel. Az első, a jeges ár február 26-án tetőzött Budapestnél, a második tavaszi zöldáras árhullámot a Duna vízgyűjtőjén megkezdődött gyors hóolvadás idézte elő. Ez az árhullám már telt mederre futott rá, tetőzése Budapesten március 9-én volt. (*Nagy László* kiváló, *Az 1876. évi Duna-völgyi árvízkárok* címmel megjelent összefoglalásából kiderül, hogy ugyanekkor a Tiszán is árhullám vonult le, így a déli területek hetekig víz alá kerültek.)

Elöntött Fő utca – háttérben a mai Szilágyi Dezső tér, mögötte a Szent Anna-templom

Fotók: FSZEK Budapest Gyűjtemény

Mentés a Fő utcán, a mai Corvin térnél

A gond, ami miatt ezek a nagy vizek kialakultak és elöntötték a főváros alacsonyabban fekvő részeit, hasonló volt, mint a nagy 1838-as árvíznél: a jég feltorlódott és ez visszaduzzasztotta az érkező árhullámot. Ezúttal nem Budapestnél (Csepelnél) volt a jégdugó, hanem lent Ercsinél. Időközben azért már számos mederszabályozás történt, több helyen folytak a mederszűkítések, a pesti oldalon kiépült a rakpart egy része, lezárták a Rávkevei-Soroksári Duna-ágat is a Csepel-szigetnél, és épült a déli vasúti összekötő híd, amiért ott is jelentős szűkítés volt.

Főleg a budai oldalt sújtotta az 1876-os áradás, Óbudát, Újlakot és a Vízivárost különösen. A hatóságok igyekeztek időben lépni, összesen közel húszezer embert telepítettek ki. Fényképek is őrzik a tényt, hogy a Fő utcán hetekig csak csónakkal lehetett közlekedni, jégtáblák úsztak a házak közt. Az árvíz sok anyagi áldozatot követelt az amúgy sem túl fejlett budai részen.

Érdekes körülményként említhető, hogy ekkoriban épült a Margit híd, amelynek átadását eredetileg 1875. július végére tervezték. A munka befejezését az árhullám is nehezítette, így végül a híd hivatalos, ünnepélyes átadására csak 1876. április 30-án került sor. Az átkelőt ténylegesen már februárban használatba vették a mentési munkákhoz és a segélyszállítmányok célba juttatásához. A *Pesti Napló* szerint „A múlt hó első napjaiban, midőn a főváros több pontján az árvíz pusztított, adatott át a Margit híd a forgalomnak. [...] Itt szállították át az élelmiszert, a víz alatt álló budai részekbe, itt sietett át mindenki, a ki a veszélyben forgó lakosságnak segélyt akart nyújtani."

A Margit-sziget is lényegében teljesen vízborítottá vált, csak a nagyobb fák álltak ki a Dunából. „Klotild főhercgnő ma két kis leányával megjelent a Margit hídon s onnan nézte távcsövön az árvíz pusztításait" – írta a *Pesti Napló* 1876. február 27-én, és egyúttal helyszíni riporttal számolt be a budai állapotokról. „Újlakon a legnagyobb pusztulás tapasztaló, Goldschmidt fakereskedő udvaráról 20-30 000 Ft értékű fát vitt el az ár, mely helyenkint már csak másfél lábra állott az 1838-iki árvíz emléktábláitól; itt-ott a csónakból fel lehetett nyúlni a háztetőkig; a legtöbb házban az ablakokon át a szobákba tódult a víz; ami asztalokon, szekrényekben volt, az már úszott; az ablakok függönyei szétterültek a vízen; egy öreg asszony panaszkodott, hogy az árvíz elvitte fehérneműjét, melyet már 1821 óta gyűjtögetett össze." Víziváros főútját a tudósító szerint „nagy jégdarabok borítják; az emberek egyik darabról a másikra ugrálnak, úgy juthatnak a hajóhoz, mely őket szállásaikra viszi. Mintegy száz embert láttam, kik csomagokban, kendőkben élelmiszereket akarnak vinni."

Bár az 1876-ban a Kárpát-medence egyik legnagyobb természeti katasztrófája zajlott, az évszázad árvize vonult le, a fővárosi védekezés szervezettségét mutatja, hogy annak budapesti halálos áldozata nem volt. Nyomában pedig új lendületet kapott a rakpartok rendezése, és megindult a Víziváros és Újlak modernizációja is.

Vissza a feledésből

Goll János az újpesti sport és a zene szolgálatában

• • • • Lőrincz Róbert

Az idő sokszor méltatlanul bánik az emberi teljesítménnyel: egykor fontos és közismert személyek emléke néhány nemzedék alatt könnyen elhalványulhat, feledésbe merülhet még annak a közösségnek a körében is, amelyért egykor oly sokat tettek. Fontos hát őket és életútjukat újra felfedezni, visszaemelni a közös emlékezetbe. Ez történt meg a közelmúltban Újpesten, ahol *Goll János* (1841–1907) neve és életműve végre méltó helyére kerülhetett.

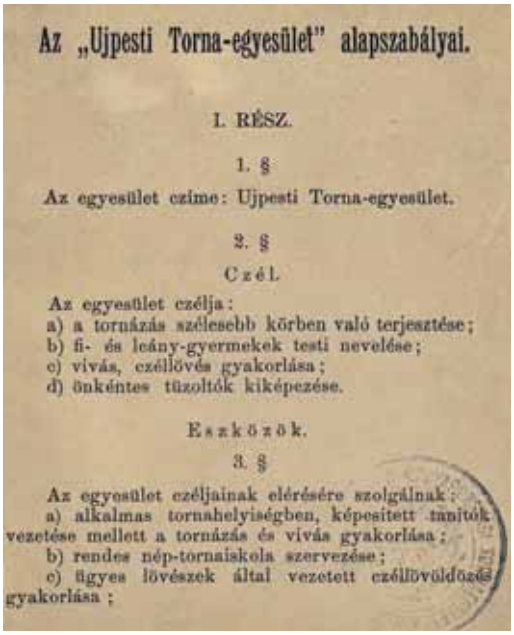
Fotó: Zene-conservatorium Értesítője, 1906.

Goll János

A bátaszéki születésű Goll János a 19. század második felének elismert zenepedagógusa, zeneszerzője, zenei szakírója és az első magyar tornatanárok egyike volt. A zenetudósok szerint *Kodály Zoltán* előtt senki nem tett annyit az iskolai énektanításért, mint Goll János. Az általa írt *Énektan* és az *Általános zenetan* című tankönyvek a magyar zenepedagógia mérföldköveinek számítanak. A *Táncz*, az *Orpheus* és az *Apolló* című folyóiratok szerkesztőjeként a magyar férfikari kultúra fejlődésében is jelentős szerepet játszott. Fontos pozíciót töltött be több Pest-budai zenede és számos országos zenei egyesület vezetőségében. Termékeny zeneszerzőként több mint száz férfikart, vegyeskart, misét és egyházi művet komponált.

Újpesthez – ahol 1882-től családjával a nyarait töltötte – különösen szoros kapcsolat fűzte nem csak a zene, hanem a sport területén is. 1885-ben maga köré gyűjtve a sportolni vágyó fiatalokat és a helyi közélet meghatározó személyiségeit egy tornaegylet létrehozását szorgalmazta. Munkája eredményeként 1885. június 16-án, az István téri elemi iskolában megalakult a napjainkra az ország legpatinásabb, egyik legnépszerűbb és legsikeresebb klubjává lett Újpesti Torna Egyesület (ma Egylet). Az alapítók közfelkiáltással Goll Jánost választották első elnöküknek, aki bár csak egy évig állt az UTE élén, tiszteletbeli elnökként később is évtizedeken át támogatta az egyesületet.

Goll másik meghatározó újpesti öröksége a zeneoktatáshoz kapcsolódik. 1891-ben *Erkel Gyula* zeneakadémiai tanárral és *Nádaskay Béla* orvossal együtt részt vett az Újpesti Zeneművelő Egyesület és Konzervatórium, a mai zeneiskola elődjének létrehozásában. Erkel lett az igazgató, Nádaskay az elnök, Goll pedig karnagyként irányította a zenei munkát. Emellett kezdeményezte egy újpesti egyházi énekegylet létrehozását is. Szent István-miséjét 1891-ben nagy sikerrel mutatták be a helyi katolikus templomban, amelynek orgonájáért korábban szintén ő szervezett gyűjtést.

Az „Ujpesti Torna-egyesület" alapszabályai.

I. RÉSZ.

1. §

Az egyesület czime: Ujpesti Torna-egyesület.

2. §

Czél.

Az egyesület czélja:
a) a tornázás szélesebb körben való terjesztése;
b) fi- és leány-gyermekek testi nevelése;
c) vívás, czéllövés gyakorlása;
d) önkéntes tűzoltók kiképezése.

Eszközök.

3. §

Az egyesület czéljainak elérésére szolgálnak:
a) alkalmas tornahelyiségben, képesített tanítók vezetése mellett a tornázás és vívás gyakorlása;
b) rendes nép-tornaiskola szervezése;
c) ügyes lövészek által vezetett czéllövöldözés gyakorlása;

Fotó: Laszip Gábor gyűjteménye

Az UTE Alapszabály első oldala (1885)

Mindezek ellenére Goll János neve 1907-ben bekövetkezett halála után fokozatosan kikopott az újpesti köztudatból. Ennek megváltoztatására alakult meg 2024-ben – civil kezdeményezésként – a Goll János Emlékbizottság, amely Goll újpesti sport- és zenei örökségének megismertetését és emlékének méltó ápolását tűzte ki célul. A helyi önkormányzat támogatásával idén augusztusban emlékművet állítottak tiszteletére Újpest főterén, a katolikus templom előtt, az UTE egykori alapításának helyszíne és a zeneiskola szomszédságában.

Fotó: a szerző felvétele

Goll János neve a Megyeri temető sirkövén

Az Emlékbizottság tagjai által végzett kutatások során egy jelentős felfedezés is történt: előkerült Goll János eddig megszűntnek hitt nyughelye. Gollt abban a vízivárosi temetőben temették el, amelyet évtizedekkel később felszámoltak. Azonban Goll egyik fiának 1957-es gyászjelentése az újpesti Megyeri temetőbe vezette e sorok íróját, ahol a sűrű növényzettel borított családi sír tábláján végül előbukkant Goll János neve. Mint kiderült, az ötvenes évek elején a különböző temetőkből ide hozták át a korábban elhunyt családtagok hamvait.

Több mint egy évszázaddal Goll János halála után tehát nemcsak végső nyughelye került elő, hanem vele együtt egy elfeledett életmű is újra láthatóvá vált. Az ember, aki az UTE megalapításával a sport, a zeneiskola létrehozásával pedig a helyi zenei élet fejlődésében szerzett elévülhetetlen érdemeket, ismét elfoglalhatja méltó helyét Újpest történetében és közös emlékezetében.

Városmajori história

Az első közpark volt Pest-Budán, az Ördög-árok árterén

• • • • Földváry Gergely

Elsőre talán kevesen gondolnák, de a Városmajor Budapest legrégebbi közparkja, története pedig jóval messzebbre nyúlik vissza, mint mai sétányai, játszóterei vagy a fogaskerekű végállomása. A Rózsadomb és a Kis-Sváb-hegy közötti terület eredetileg az Ördög-árok árteréhez tartozó kaszáló volt, amely Buda 1686-os visszafoglalása után hosszú ideig vitatott birtoknak számított.

A 18. század elején gróf *Daun Henrik József* várparancsnok majorságot és villát építtett itt, Buda városa azonban nem mondott le a területről. A vitát végül 1729-ben rendezték, amikor Daun Henrik József 3000 forintért eladta a földet a városnak. Ettől kezdve nevezték a területet a város majorjának – innen ered a ma is ismert Városmajor elnevezés.

A fogaskerekű városmajori végállomása az 1880-as években

Eleinte még szó sem volt közparkról. Felmerült téglaégető, takácsműhely és kórház létesítése is, végül zöldségtermesztő kertészek kapták bérbe a földet. A fordulatot *II. József* uralkodása hozta el, aki 1785-ben úgy rendelkezett, hogy a majort közkertté kell alakítani. *Tallher József* építész tervei alapján megindult a parkosítás, és 1787-re már mintegy háromezer facsemete állt a területen.

A Városmajor hamar a budaiak egyik kedvelt kirándulóhelyévé vált. *Schams Franz* 1822-ben már úgy írt róla, mint a város egyik legnépszerűbb szórakozóhelyéről. Különösen május elsején telt meg élettel a park: „Grófok, bárók, hivatalnokok, tisztek, tudósok, kereskedők, iparosok, hölgyek és polgárnők keverednek összesze tarka egyvelegben" – írta, majd hozzátette: „Május elsején a Városmajor az ünnepi királynő."

A 19. században azonban a nyugodt sétahely lassan átalakult. Megjelentek a mutatványosok, a bódék és a vásári szórakozások, a park egyre inkább vurstlihangulatot öltött. Közben maga a terület is folyamatosan zsugorodott, kisebb-nagyobb részeket választottak le belőle, intézmények és sportpályák épültek körülötte. Az egykor a Vérmezővel összefüggő zöldterület fokozatosan elveszítette korábbi egységét.

Sokáig meghatározó része volt a Városmajornak az Ördög-árok is. A patak még nyílt mederben kanyargott végig a parkon, kisebb hidak íveltek fölötte, ám az egyre sűrűbben beépülő környék szennyvize lassan bűzös, fertőző vízfolyássá változtatta. Végül a hatóságok a vurstli felszámolása mellett az Ördög-árok befedéséről is döntöttek. A városmajori szakaszát 1920-ra tűntették el a föld alatt, a parkot pedig újra rendezték.

Közben új korszak kezdődött a környék történetében. 1874-ben innen indult el a fogaskerekű vasút, ami jelentősen javította a környék megközelíthetőségét és felgyorsította a fejlődést. Kórházak, iskolák és bérházak is épültek, majd 1922-ben megnyílt a mai Városmajori Szabadtéri Színpad elődje, a Park-Mozi. Egy évvel később elkészült *Árkay Aladár* magyaros-szecessziós temploma, amely hamarosan kicsinek bizonyult, ezért 1935-re mellette felépült az Árkay Aladár és *Bertalan* által tervezett modern nagytemplom is.

A Városmajor történetének legsötétebb fejezete Budapest ostromához kötődik. 1945 elején stratégiai fontosságú harctérré vált, ahol súlyos harcok dúltak. A front elvonulása után a park részben szükségtemetővé és törmeléklerakóvá vált, miközben a környéken elkövetett nyilas vérengzések több száz áldozatának holttestét is a környékről szállították el. A park helyreállítása csak tavasszal indulhatott meg.

Fotók: Fortepan

Az 1725 óta a parkban álló Ecce Homo-szobor 1955-ben

A háborús pusztítás után a Városmajor ismét fokozatosan visszakapta közösségi szerepét. 1967-ben korszerű mintajátszótér létesült itt, később sportpályák, vendéglátóhelyek és újabb közösségi terek jelentek meg. Közben megmaradtak a régi emlékek is, köztük az 1725 óta itt álló Ecce Homo-szobor, *Beethoven* alakja, a tábori vadászok emlékműve vagy Hüvelyk Matyi szobra is.

Városmajorunk története így valójában Budapest változásainak tükre. Volt kaszáló, majorság, közkert, elegáns kirándulóhely, zajos vigalmi negyed, közlekedési csomópont, harctér és ismét városi park. Sokszor átalakult, megcsonkult, majd újjászületett, de legfontosabb szerepét mindvégig megőrizte: generációk óta találkozóhelye és pihenőhelye a budaiaknak.

„Texasi életkép”

Pesterzsébet rendőrségéről

• • • • Benyovszky Tóth Anita

Erzsébetfalva, a Budapest elővárosi zónájában létrejött település az előző századforduló környékén a gonosztevők hírhedt búvóhelye volt. A fővárosból kiutasított bűnözők csak jegyet váltottak a villamosra és folytathatták tevékenységüket a nagyközségben, vagy a szomszédos településeken. A Határ út melletti erdőben olyan állapotok uralkodtak, hogy a korabeli újságíró egyszerűen csak texasi életképnek nevezte és óva intette a sötétben a Soroksári úton fáradtan hazagyalogolni kényszerülő munkásokat is, mert megesett, hogy az életükkel fizettek bátorságukért. Az éjjel koromfekete utcákon mindennaposak voltak a késelések, pisztolylövések, sikolyok, betört ablaküvegek. Rendszeresen fosztották ki a házakat, üzleteket, templomokat, de egyszer még a csendőrlaktanya ablakait is ellopták.

Miután Erzsébetfalva 1897-ben önálló nagyközséggé szerveződött, állandó témává vált a település közbiztonságának javítása. Kezdetben egész Erzsébetfalván, Kossuthfalván és a Szigetségen egy öt fős csendőrség teljesített szolgálatot, később megalakult a községi rendőrség is. Már ilyen korán felmerült, hogy kiterjesszék Erzsébetfalvára is az államrendőrség hatáskörét. Ezt a feladatot kezdetben csupán egy rendőrőrmesterrel és 4–6 lovasrendőrrel kívánták megvalósítani, ráadásul a rendőrkapitányságot Soroksáron akarták felállítani, ami ellen a helyiek tiltakoztak. A belügyminiszter elutasította az indítványt, mert túl nagy teher lett volna az állampénztárnak. Az erzsébetfalvai képviselőtestület ezért szuronyos fegyverrel látta el az éjjeli őröket.

Fotó: Selmeczi János gyűjteménye

Pesterzsébeti rendőrök 1927-ben

Az utolsó községi rendőrbiztos 1907-től *Vargha Lajos* volt, akihez egy idő után már 24 rendőr és 8 szolga volt beosztva. A kialakult helyzetet gyökeresen megváltoztatta, amikor végre 1912. október 1-től kiterjesztették az államrendőrség hatáskörét Erzsébetfalvára, Kispestre és Szentlőrincre is. Ezzel a fővárosnak a rendőri területe 28.000 hektárra emelkedett és a felügyelt lakosság meghaladta az egymilliót. A rendőrkapitányságot egy bérházban, az *ifj. Pflum György* által tervezett emeletes saroképületben helyezték el a Török Flóris utca 72. szám alatt. Az épület földszintjén volt egy rendőri-, egy altiszti, egy detektív- és egy őrszoba, a szuterénben hat cella dupla kerítéssel védett sétáló udvarral. Az emeleten a referens-, irattári-, kiadó-, iktató- és kézbesítő szoba, a kerületvezető tanácsos és helyettesének hivatali irodája, a tanácsos ötszobás, valamint a rendőrfelügyelő háromszobás lakosztálya kapott helyet.

A kapitányság első vezetője *dr. Vaday László* rendőrtanácsos lett, aki 1917-ig irányította az erzsébetfalvai kapitányságot. A 20-as években őrszobák működtek a főépületen kívül a Zalán és Rákóczi utcában és a Klapka téren is. 1931-ben a Vas Gereben utcai volt iskola épületében a magyar királyi csendőrség altiszti iskolát létesített. Az idők folyamán több jól ismert vezetője is volt a helyi kapitányságnak: 1927-ben *dr. Vajda Árpád*ot nevezték ki rendőrkapitánynak, aki nemzetközi sakkmester és olimpiai bajnok volt. 1945-től 1950-ig *Nolipa István Pál* szobafestő, majd autodidakta festőművész volt a pesterzsébeti rendőrség vezetője.

A rendőrség régi saroképülete egy idő után már túl szűkösnek és korszerűtlennek bizonyult, így ugyanabban az utcában, a 82. szám alatt épült fel az új, modern rendőrkapitányság. A terveket az ÁÉTV megbízásából 1981–1982-ben *dr. Gerő Balázs* készítette, a kivitelezés 1985-ben valósult meg a Kecskeméti DUTÉP közreműködésével. Az UNIVÁZ szerkezetű épületet próbálták a körülötte még megmaradt, 1910-es, 1920-as években épült kisvárosias környezethez igazítani, de a modern kivitelezés megtörésére tervezett finom részletek végül nem valósulhattak meg.

Fotó: Pesterzsébeti Múzeum

A Pesterzsébeti Rendőrkapitányság épülete 1924-ben a Kossuth Lajos és a Török Flóris utca sarkán

Aschner Lipót emlékezete

Lekapcsolt fény a szobor árnyékában

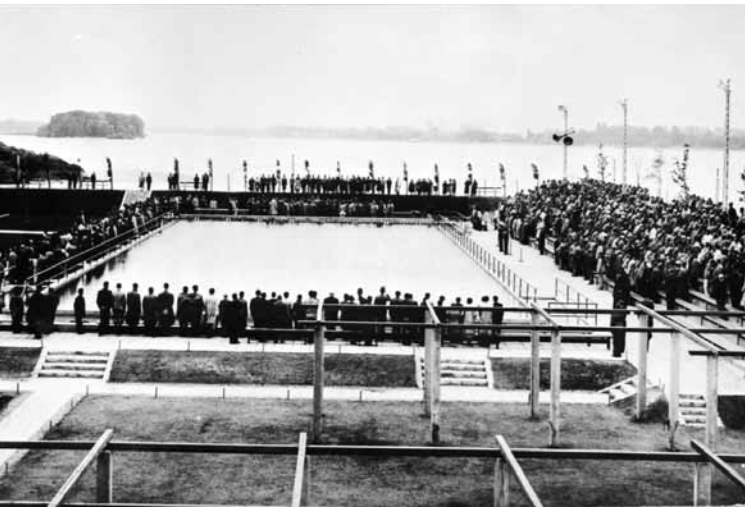
• • • • Rojkó Annamária

Fotó: wikipedia

Aschner Lipót az UTE elnökeként

Alig több mint négy esztendeje Újpesten szobrot avattak *Aschner Lipót* (1872–1952) tiszteletére. Az Egyesült Izzó (Tungsram) egykori vezérigazgatójának nevét évtizedeken keresztül generációk emlegették, mert a két világháború között a gyárban nem csupán munkát adott az embereknek, hanem számos jóléti intézkedéssel támogatta a városban élő családokat.

Fotó: Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény

Az Egyesült Izzó (Tungsram) vízisporttelepe avatása (1938. június 10.)

Aschner 1892-től hatvan éven keresztül dolgozott a budapesti Egyesült Izzóban. Végig járta a ranglétrát, az egykori kistisztviselőből 1921-re a gyár vezérigazgatója, korának egyik legjelentősebb magyar üzletembere, az izzógyártás- és fejlesztés felvirágoztatója lett. Különleges személyiségét szigorú személyzeti politika, üzleti éleslátás, a hivalkodást nem tűrő jellem és kreatív vezetői stílus jellemezte.

Irányítása idején vált az Egyesült Izzó a modern vállalati kultúra egyik zászlóshajójává. Akkoriban közel tízezren dolgoztak a gyárban; munkások, tisztviselők, feltalálók és tudósok. Az újpesti kulturális és sportéletet, valamint a szociális ellátást érintő egyedülálló beruházásaival, mecénási tevékenységével Aschner Lipót jelentős értéket teremtett. Egyesületi elnöksége idején az UTE labdarúgó csapata ötször nyerte el a bajnoki címet.

Az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. 1901-ben költözött Pestről a Külső-Váci útra. A telket *gróf Károlyi Sándor*tól vásárolták a tulajdonosok. A 93 ezer négyzetméteres területen az idők során (a kezdetektől az 1980-as évekig) a cég 56 épületet emelt, amelyek az innovációnak és a tömegtermelésnek is teret adtak. Néhány pavilon kiemelt helyi ipartörténeti és építészeti értékkel bír. Ezek egyike az a többfunkciós központ (kultúrház), amelynek földszintjén a dolgozók előadó- és színházteremmé alakítható ebédlője működött. A felette lévő hatalmas emeleti téren hozták létre Közép-Európa első fedett teniszcsarnokát. Ugyancsak jelentős értéket képvisel a patinás téglaarchitektúrás igazgatói villa.

A szocializmus idején a cég tovább működött, majd 1989-ben az amerikai General Electric (GE) tulajdonába került. 2018-ban a Tungsram Operations Kft. vette meg, amely azonban már 2022-ben csődöt jelentett. A felszámoló idén tavasszal 10 milliárd forintért hirdette meg az újpesti üzemet. A legmagasabb ajánlatot a kikiáltási árnál jóval magasabb értéken tették. A történet itt érne véget, ám a pályázatot érvénytelenítették, mert „nem felelt meg az eljárásrendnek”. A gyártelep sorsa azonban biztosan megpecsételődött, mert az újabb vevőjelöltek más funkciót kívánnak adni az értékes teleknek.

Aschner Lipót nevéhez egy másik ikonikus helyszín is fűződik, az újpestiek által csak „Tungi” néven emlegetett, 30 ezer négyzetméteres vízitelep. Az 1938-ban megnyílt Duna-parti komplexumra a vezérigazgató alapvetően a dolgozói jólét és a regeneráció eszközeként tekintett. A területet ezúttal is Károlyi gróftól vásárolták. A strand 12 ezer fő befogadására volt képes. Három medencéje közül az 50×20 méteres versenymedencét nappal a városi közönség, este (profi kivilágításban) az UTE úszó- és vízilabda csapata használta. Egy 50×25 méteres medence állt az amatőr úszók rendelkezésére, és külön pancsoló várta a gyerekeket. A telephez tartozott egy hatalmas csónakház is, valamint számos öltözőkabin. Bár a strand átvészelte a rendszerváltást, ám az európai szabványok szerinti felújítását a GE nem vállalta. A telep 2004 nyarán nyitott ki utoljára, majd tulajdonosai átadták az enyészetnek.

Aschner Lipót szobra a róla elnevezett téren áll; bronzarca a Tungsram pusztuló gyártelepére néz. A strandot rég ellepte a gaz. Napjainkra az idő nemcsak az „újpesti Szilícium-völgy”, hanem az ott kidolgozott, világszabadalmat érő kriptontöltésű izzó felett is eljárt. A szobor jelentősége túlnőtt önmagán: lassan egyedüli emlékként hirdeti a gyár aranykorát.

Fotó: Az UTE 50 esztendős története (1935)

Fedett teniszpálya az Egyesült Izzóban (Tungsramban)

Otthon a Városmajorban

Hauszmann Alajosról és egykori házáról

• • • • Földváry Gergely

Száz éve, 1926-ban hunyt el *Hauszmann Alajos*, a magyar historizmus egyik legjelentősebb építésze, akinek neve leginkább a Budavári Palota kiépítésével forrt össze. Életművéről könyvtárnyi szakirodalom született, jóval kevesebbet tudunk azonban arról a városmajori házról, ahol fiatal éveinek egy részét töltötte, majd később családjával is élt. Saját visszaemlékezései szerencsére több érdekes részletet is megőriztek erről az otthonról.

Fotó: Fortepan

Az építész városmajori otthonának utcai homlokzata (1911)

Hauszmann 1847-ben jómódú budai polgárcsalád gyermekeként született. Édesapja, *Hauszmann Ferenc* fűszerkereskedő volt, a család pedig a Víziországban élt. Naplójában már iskolás éveinek felidézésekor megjelenik a Városmajor. 1861-ről írva emlékezett meg barátjáról, *Schwartzer Sándor*ról, akivel együtt készültek vizsgáikra: „Volt a Városmajor utcában házunk és kertünk, ott tanultunk együtt, és nem egy éjszakát virrasztottunk könyveink mellett."

A családi házat később eladták, Hauszmann azonban 1873-ban visszaszerezte. Erről különösen részletesen írt visszaemlékezésében: „Ebben az esztendőben szereztem vissza a Városmajor utcai régi családi házunkat, amelyet anyám egy-két évvel ezelőtt eladott. [...] Én a házat átalakíttattam, és ott anyámnak és Mimi nővéremnek rendeztem be lakást. A kert felé eső szárnyat pedig nyári lakásnak tartottam fenn leendő családomnak."

Valóban az ő tervei szerint készült az átalakítás, arra egy különösen érdekes fénykép is utal. A Kiscelli Múzeumban őrzött felvétel felirata szerint: „Városmajor utca 6. – Hauszmann Alajos budai (Városmajor utcai) lakása. Tervezte Hauszmann A." Ez azért is figyelemre méltó információ, mert az épületet Hauszmann ismert munkái között általában nem tartják számon.

Fotó: Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye (1914)

Hauszmann Alajos

1874 márciusában Hauszmann feleségül vette *Senior Mariettá*t, és közös életük első időszaka is ehhez a házhoz kötődött. „Feleségemnek az új otthon nagyon tetszett, de sok időbe került, míg az ismeretlen környezetbe beleszokni tudott" – jegyezte fel. Az otthon egyik legdrámaibb emléke az 1875-ös hatalmas felhőszakadás volt. Az Ördög-árok kilépett medréből, a Krisztinaváros és a Városmajor környékét elöntötte a víz. Hauszmann erre így emlékezett: „1875. június hóban borzasztó felhőszakadás pusztított a főváros környezetében. Családom a krisztinavárosi Városmajor utcai házban nyaralt. Feleségem áldott állapotban volt. A víztömegek a kerten keresztül folytak, és a kapualjban gyűltek össze, ahol valóságos tó keletkezett, mert a kaput nem lehetett kinyitni."

Hazafelé tartva öccsével alig tudtak átjutni az elöntött városrészeken. „Én az irodából Feri öcsémmel hat órakor délután indultunk hazafelé, de az alagúton nem lehetett átmenni, el volt torlaszolva, a Váron mentünk keresztül, de a Krisztinavárosban sem lehetett közlekedni, a Vérmező egy tengerhez hasonlított, a déli vasút pályaudvara el volt öntve." A megrázó esemény után alig néhány héttel azonban öröm költözött a városmajori házba. 1875. július 28-án itt született meg első gyermeke, Jenő.

A Városmajor utca 6. szám alatti házat Hauszmann eredetileg főként édesanyja számára rendezte be, de családjával feltehetően hosszabb időszakokat, elsősorban a nyarakat is itt töltötte. Az 1890-es évek elején már a Döbrentei utcában alakított ki új otthont, édesanyja pedig 1893-ban eladta a városmajori ingatlant *dr. Schwartzer Ottó*nak.

Hauszmannék egykori háza később eltűnt a Városmajor utca képéből. Az 1930-as és 1940-es évek fordulóján bonthatták le, helyére többszintes bérház került. Bár az épület ma már nem áll, Hauszmann naplójának személyes sorai különleges módon idézik fel azt a régi városmajori otthont, ahol az ország egyik legnagyobb építésze előbb diákként tanult, majd férjként, apaként és tervezőként is életének fontos éveit töltötte.

Fotó: Vasárnapi Ujság, 1875. 28. szám, július 11.

Budai vihar és villámárvize pusztítása 1875. június 26-án

Pezsgőgyárak Budafokon

Egykor számtalan gyár működött a 20. század közepéig

• • • • Gyönki Viktória

Promontor/Budafok történetének szerves részét képezték a különféle termékeket előállító gyárak, amelyek közül a mai napig is Törley Pezsgőgyár a legismertebb. Azonban nem ez volt az egyetlen pezsgőgyár Budafokon a 19–20. század fordulóján, ahogy arra a 2025 szeptemberében megnyílt, Magdolna Udvarban rendezett időszaki kiállítás is rámutatott. Ez a tárlat sikeresen mutatta be, hogy Budafokon számtalan kisebb-nagyobb pezsgőgyár működött a 19–20. század fordulóján.

Fotó: Magdolna Udvar Helytörténeti Gyűjtemény

Törley Pezsgőgyár, pincerészlet

A pezsgőkészítés magyarországi története a reformkorra nyúlik vissza. Az 1850-as évektől kezdve nyíltak meg az első pezsgőkészítő gyárak Pesten, illetve Budán, amelyek általában francia mintára készítették termékeiket. A borkészítési hagyományokkal bíró Promontoron 1882-ben nyílt meg a Törley Pezsgőgyár, amely úttörője lett a pezsgő széles körben való elterjedésének. Meg kell jegyezni, hogy Promontoron ekkor már nem volt jelentős szőlőtermelés a filoxéra járvány miatt, de rendelkezésre álltak a mészkőbe vájt pincék. Ezeknek továbbra is jelentős szerep jutott a borkészítés és a bortárolás során.

Törley József és a francia *Louis François* pezsgőmester a Péter Pál utcában kezdte meg működését. Termékük olyan népszerű volt, hogy hamarosan kicsi lett a gyárként üzemelő pince. Az üzlettársak külön utakon folytatták, de mindketten az Anna utcában építették fel új gyárukat. Törley József házasságot kötött egy kereskedőcsalád tagjával, *Sacelláry Irén*nel, vállalkozása ismertsége pedig gyorsan növekedett. Törley élen járt a kornak megfelelő modern technikai vívmányok alkalmazásában: gőzgépek segítették a gyár termelését, illetve tehergépjárműveket alkalmazott a szállításhoz. A fagyasztásos seprőtlenítést sikeresen alkalmazta. Élen járt a reklámozásban: ennek emléke számos plakát és számolócédula, amelyek képzőművészeti szempontból is jelentősek. Louis François (François Lajos) a minőségi pezsgőgyártás atyja volt, aki nagy igyekezettel illeszkedett be új hazájába, különösen, ami Budafokot illeti. Felesége *Neer Anna* lett, üzlettársa pedig öccse, *César*. François Lajos a polgárosodó Budafok polgári kezdeményezéseinek résztvevője és a község bírója is volt 1903 és 1909 között. Mindkét gyáros utód nélkül hunyt el és oldalági rokonok vitték tovább a gyárakat az államosításig.

A Palugyai pince előtere

A két „nagy” mellett számos kisebb gyár is nyílt Budafokon, felbuzdulva a pezsgőgyártás sikerességén. Olyan bornagykereskedők, mint a Palugyai vagy a Dietzl, az 1910-es években kezdték el a pezsgőkészítést. A Péter Pál utca továbbra is vonzotta a pezsgőgyárakat: itt működött *Éder Mihály* (10. számban), a Budapesti Kereskedelmi Rt. (4. számban) és *Nunn Károly* (22. számban) pezsgőgyára. Éderé már 1893-ban, míg a második két vállalkozás csak az 1910-es években indult be. Felvásárlások is történtek: *Grass Dávid* például *Lorsy Lipót* üzemét, míg François az Eberhardt pezsgőgyárat vette meg. A felvásárlások oka általában csőd miatt, vagy a konkurencia csökkentésének szándékával történt. Említést érdemel még az 1933-ban alapított Podámer Pezsgőgyár, amelynek gyártása az emigráló családtagok miatt az Egyesült Államokban folytatódott – mára sajnos ez a gyár megszűnt.

Az államosítás nyomán Budafokon a pezsgőkészítés először a háttérbe szorult, a borkészítést pedig minőségi elégtelenség is jellemezte. Napjainkban visszaáll a minőség és a budafoki borászoknak – legyen az kisebb, vagy nagyobb vállalkozás – ismét kiemelt szerep jut.

Fotók: Sólyom Bence gyűjteménye

Budafoki pezsgőgyár számolócédulája

Dunavirágzás

Természetvédelem és ivóvízbiztonság

•••• *Kriska György*

Egyre fokozódó figyelem irányul az elmúlt években a fővárosunkat átszelő folyó új jelenségére: a dunavirágzásra. Nyár végi estéken a Duna közelében látványos csóvákban tömörülnek az apró kérészek a lámpák körül, a hidakat, partmenti utakat pedig vastag rétegben borítják másnap az elpusztult rovarok. Ez utóbbi jelenséget meggátolandó fejlesztettük ki kollégáimmal a hidakra szerelhető kérészvédő fényosrompókat, melyek már sikerrel üzemelnek Tahitótfalun a Tildy Zoltán hídon és a budapesti Árpád hídon. De miért van szükség ezekre az eszközökre és miért olyan fontos az újpesti Duna szakasz lárvaállományának védelme?

Fotó: Kriska Ferenc

Dunavirág tömeg a Megyeri hídon

A Fővárosi Vízművek vízbázisai nagyrészt a Szentendrei-sziget két oldalán, Káposztásmegyeren, a Szilas-patak torkolatától északra és ennek folytatásában Dunakeszi külterületén helyezkednek el. Budapest vízellátásának hetven százalékát erről a területről kapja, az agglomerációt is hozzászámítva körülbelül 1,5 millió ember csapvize érkezik innen. A vízbázis nagyfokú érintetlensége ideális körülményeket biztosít a védett dunavirág (*Ephoron virgo*) lárvaállományainak fennmaradásához. Délebbre pedig az újpesti Palotai-sziget és a túlparti Római-part nyújt kedvező létfeltételeket a kérészfaj számára. Ez az ideális helyzet természetvédelmi és ivóvízbiztonsági szempontból is kiemelt jelentőséggel bír.

Fotó: eltettk

Dunavirág, a védett kérész

A dunavirág lárvák jelentős biomasszát képeznek a mederben, így a halak és a ragadozó vízi gerinctelenek táplálékaként központi szerepük van a folyók anyagforgalmában. Emellett kirepülve a békák, madarak, denevérek és a vízfelszínről táplálkozó halak számára is fontos táplálékbázist jelentenek. Másrészt fontosak lehetnek az ivóvízszolgáltatásban is. A dunavirág lárvák a meder felső pár centiméteres kolmatált (beiszapolódott) rétegében építik meg „U” alakú járataikat. Így javítják a réteg vízáteresztő képességét, ami segíti a parti szűrésű kutak működtetését. Folytonos testmozgásukkal és kopoltyúcsapkodásaikkal egyfajta biológiai ventilátorként átszellőztetik a mederhordalékot azzal, hogy oxigéndús vizet juttatnak a mélybe, miközben elfogyasztják a felsőbb vízrétegekből érkező táplálékszemcséket. Így a dunavirág lárváknak köszönhetően intenzíven folyhat itt a szerves szennyezők mikrobiális lebontása, a természetes víztisztítás.

A korábbi években több alkalommal tapasztaltunk tömeges dunavirágpusztulást a Megyeri hídon. Ezért is örömteli, hogy e káros hatást ellensúlyozandó még idén megkezdődik egy kérészvédő fényosrompó kialakítása ezen a hídon is.

Séta a Városmajorban

Városunk első közparkját, a Városmajort tekintették meg egy helytörténeti séta során szeptember 5-én, a reggeli szeles, borús, csepergős idő ellenére is eljövő érdeklődők. A Budapesti Honismereti Társaság és a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény összefogásával megvalósított esemény résztvevőinek a Városmajor múltjába és jelenébe *Földváry Gergely* történész adott betekintést.

A Hüvelyk Matyi szobránál gyülekezők megismerhették a Rózsadomb és a Kis-Svábhegy közötti, mintegy 10 hektáros terület, az Ördögárok egykori árterének funkcióváltásait – árterület, kaszáló, kertészet, 1785-től közpark, majd budai vurtsli (vidámpark)... – és a Hüvelyk Matyi szobrának kálváriáját. A séta során a városmajori kis és nagy templom, a Városmajori Szabadtéri Szinpad (1922-től kertmozi), majd az első világháború elitegységeinek, a magyar tábori vadászzászlóaljaknak állított emlékművet is érintették.

Sétavezetőjük felidézte a Barabás-villa történetét, megálltak a Beethoven-szobornál, majd a Hegyvidéken közlekedő fogaskerekű vasút városmajori induló állomásánál ismertette a „fogas” múltját. Sétájuk a park északi végén elhelyezett Ecce homo szobornál ért véget, mely egykor az Ecce homo rét (a mai Városmajor) névadója volt.

Fotó: BHT

Gyülekezés a Hüvelyk Matyi szobránál

Szeptember 24-én a Barabás-villában Földváry Gergely történész *A Városmajor történetéről – múlt és örökség* című előadása formájában is, a korabeli források felhasználásával tervezi felidézni a Városmajor históriáját.

Pesterzsébeti képeslapok

Szabadtéri kiállítás a Pesterzsébeti Múzeumban

•••• *D. Udvary Ildikó*

Már a 17–18. században is készültek üdvözlő lapok kézzel rajzolt képekkel, majd később nyomdai eljárással, ám csekély példányszámban. A tömegméretekben gyártott képes levelezőlap a fotográfia terjedésével jött létre.

Az első képes levelezőlap 1870-ben készült Európa több pontján szinte egy időben.

A magyar képeslapnyomtatás 1896-ban kezdődött a Magyar Posta által kiadott 32 lapos millenniumi sorozattal. Az 1899-ben megjelent *Képes Levelezőlap* folyóirat szerint Budapestről mintegy 1800, a többi vidéki településről 2500 fajta képeslap készült.

Történeti szempontból különleges jelentőséggel bírnak a városokat, műemlékeket megörökítő ábrázolások, melyek gyakorta egyetlen dokumentumai az időközben elpusztult városrészeknek/épületeknek. Elég itt a pesterzsébeti városháza két elpusztult tornyát még épen mutató üdvözlőlapokat megemlíteni. A Pesterzsébeti Múzeum gyűjteményében őrzött egyik legrégibb képeslap az 1880-as években készült, rajta a felirat: Üdvözlet Kossuthfalváról.

Fotó: Pesterzsébeti Múzeum

Képeslapokkal létrehozott időutazás

Számos „Üdvözlet Erzsébetfalváról”, „Üdvözlet Pestszenterzsébetről”, „Üdvözlet Pesterzsébetről” felirattal ellátott képeslapot őriz gyűjteményünk. Az 1900-as évekre datálható a HÉV állomásról készült levelezőlap, valamint az Ősz utcát és a helyi zsinagógát megörökítő képeslapunk. Az üdvözlőlapokra leggyakrabban a település/kerület legismertebb épületei, a városháza, a helyi templomok, iskolák, a főutca és egyéb utcarészletek kerültek. Gyűjteményünkben azonban megtalálható a Duna-partot és a Vásárcsarnokot ábrázoló képeslap többféle változata, vagy az 1917–1918-ban épült MÁV állomásról készült felvétel. Még *Nagy Győry István* főjegyző lakóháza is megörökítésre került az egyik üdvözlőlapon.

Képeslapok segítségével végig kísérhetjük a kerület átalakulását, fejlődését. Erre leginkább a városházáról, a Kossuth Lajos utcáról és a Szent Erzsébet-templomról készült számos felvétel ad lehetőséget. Ezzel a képeslapokkal létrehozott időutazással szerettük volna bemutatni a XX. kerület számos különleges – meglévő vagy már csak felidézett – helyszínét. Tárlatunk 2026. december 12-ig tekinthető meg.

Eltűnt épületek...

Szakrális fővárosi emlékek hírmondói

•••• *gt*

Budapest területén feltárt középkori szakrális emlékekről nyílt időszaki tárlat és állandó kiállítás *Eltűnt épületek hírmondói – Középkori szakrális emlékek a főváros területéről* címmel szeptember 14-én a Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumban. Az intézmény vezetője, *Csorba László* főigazgató köszöntötte a megnyitóra érkezőket, majd ifjúkori szakrális emlékeit felidézve hangsúlyozta, hogy a régészeti leletek látványa gondolatok, történetek felidézését segíthetik.

Kiállításukat megnyitva *Takács Imre* művészettörténész elmondta, hogy a részben időszaki, részben állandó tárlat a 2007-től évente rendezett Ars Sacra Fesztivál programjához kapcsolódva több mint 14 fővárosi helyszínről származó mintegy hetven régészeti leletet (kőfaragványok, falképtöredékek, szakrális tárgyak) tár elénk – mintegy felidézve a régi, hasonló tárlatok emlékét. Egyrészt egyfajta újra-rendezés ez, mely mintát mutathat más múzeumok számára, másrészt a töredékek bemutatásával felnagyítja számunkra az apró részleteket.

Fotók: BHT

Terei György és Takács Ágoston kurátorok a tárlat bejáratánál

A szakmai tárlatvezetés során két kurátor, *Terei György* régész, muzeológus, a Középkori Főosztály vezetője, a tárlókban elhelyezett, ásatásaikból származó 12–18. század közötti személyekhez is kötődő szakrális muzeális tárgyakat ismertette, míg *Takács Ágoston* régész, muzeológus, a Középkori Kőtár gyűjteményvezetője a kiállításon időrendi sorrendben elhelyezett kő- és faltöredékek múltjába kalauzolt el. A tárlat időszaki kiállítás része október 25-ig tekinthető meg.

Csorba László főigazgató köszöntője, háttérben Zala György Zentai csata elnevezésű domborműve

Rólunk – Röviden

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk elnöksége március 18-án az Újpesti Polgárcentrum – Újpest Galériában tartotta ülését. Elsőként a szeptemberi székhelyváltozás decemberi bírósági végzéssel való elfogadását vázolta egyesületünk titkára. Ezt követően ismertette a Budapesti Históriák Budapest Főváros Levéltárával közös rendezvényeit. Áprilisban egy kihelyezett rendezvényünk is volt szakmai vezetéssel a Magyar Országos Levéltárban (épületséta és kiállítás). Januárban kiadtuk a Városunk 2026/1. számát, a 2026/2. szám már nyomdában van. Folyamatosan frissítettük a városi hírekkel a Budapesti Helytörténeti Portált. Az Ellenőrző és Számviteli Bizottságunk március 13-án tartotta meg éves ellenőrzését.

Fotó: Németh Nyiba Sándor

Az egyesület közgyűlésén Fericsán Kálmánné tart beszámolót, az asztalnál Földváry Gergely, Breinich Gábor és Gábriel Tibor

Második napirendi pontként az Ellenőrző és Számviteli Bizottság elnökének (*Fericsán Kálmánné*) váratlan megbetegedése miatt Társaság elnöke, *Breinich Gábor* számolt be a 2025. évi tevékenységünk és gazdálkodásunk ellenőrzésének eredményeiről. Az erről készült jegyzőkönyvet felolvasva ismertette, hogy egyesületünk nyereséges évet zárt, a közhasznú szervezetekre előírt szabályoknak is megfelelően működött, a nyilvántartások, az adminisztráció színvonalasan lett ellátva.

Szokás szerint Társaságunk 2025. évi egyesületi beszámolóját, közhasznúsági mellékletét, valamint a 2026. évi munka és költségvetési terve írásbeli tervezeteit *Gábriel Tibor* titkár terjesztette elő. A 2025. évi nyereséges gazdálkodás lehetővé tette egy elnyert pályázat révén 110 eFt-ért egy használt számítógép és szoftverei beszerzését, valamint egy szintén használt tablet vételét. A 2025. évi mérleg és eredménylevezetés adatainak értékelését követően ismertette, hogy az egyesület 2025-ben minden kitűzött célját teljesítette. A 2026. évben a 2025. évivel azonos főbb tevékenységi köröket terveznek, ezek anyagi háttere a pályázati támogatottság függvénye – hangsúlyozta.

Végezetül tájékoztatás hangzott el a mohácsi LIII. Országos Honismereti Akadémiáról, a Honismereti Szövetség kitüntetéseire javasoltakról (emlékéremre *Bartos Mihály*, emléklapra *Dubniczky Zsolt, Horváth Péter, Németh Nyiba Sándor*), a Társaság tagsági emlékérméjére javasoltakról (*Lange László* és *Dr. Mohácsi Lászlóné*). Az Elnökség *Gaál Károlyné* szül. *Varjú Vilma* tiszteletbeli taggá választását is javasolta.

Egyesületünk éves közgyűlését május 26-án az Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóteremben tartottuk. Bevezetésként a helytörténeti és néprajzi kiállításait, a Merzse-mocsár dióráma kiállítást, az Erdős Renée emlékszobát és az időszaki képzőművészeti tárlatait *Ádám Ferenc*, a gyűjtemény vezetője tárlatvezetésével ismerhettük meg.

Egyesületünk 2025. évi tevékenysége és gazdálkodása ellenőrzése során tapasztaltakról *Fericsán Kálmánné*, az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság elnöke számolt be, azt pozitívan értékelve, azonos tartalommal az Elnökség március 18-iki ülésén elhangzottal.

2025. évi tevékenységünkről az éves egyesületi beszámolót és közhasznúsági mellékletét, valamint a 2026. évi munka és költségvetési tervet írásban terjesztette elő *Gábriel Tibor* titkár – bejelentve, hogy ezeket tagjaink e-mailon megkapták, utána a közgyűlésen több nyomtatott példányban is közreadta, majd beszámolóit szóban is összefoglalta. Végezetül a közgyűlés *Gaál Károlyné* (szül. *Varjú Vilma*) egyesületi tagunkat a Társaság tiszteletbeli tagjává választotta.

Budapesti Históriák

Budapesti Honismereti Társaságunk és Budapest Főváros Levéltára Budapesti Históriák című előadóest-sorozatát minden hónap lehetőség szerint első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti Gárdonyi Albert termében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Október 7. szerda
- *Budai várparancsnokok a visszafoglalástól 1790-ig*

Előadó: *Géra Eleneóra* egyetemi docens
- *Várparancsnokok és várkapitányok Budán a hosszú 19. században.*

Előadó: *Simon Katalin* főlevéltáros

November 4. szerda
- *Dualizmuskori Budapest alulnézetből*

Előadó: Klement Judit egyetemi docens
- *„Szárnya, szárnya, kaszárnya belseje" – a Koronaőrség budai laktanyái nyomában, 1790–1945*

Előadó: *Végső István* történész

December 2. szerda
- *Ferencváros a forradalomban – Az 1956-os szabadságharc felkelő csoportjainak története*

Előadó: *Gönczi Ambrus* gyűjteményvezető
- *Dési Huber István (1895–1944) festőművész és a Ferencváros – egy XX. századi hagyaték története*

Előadó: *Simon Timea* képzőművész

A ház, amely emlékezik

Degen Árpád máig élő tudományos öröksége

• • • • Tóthné Csáki Katalin

Naponta sokan elhaladnak a Millenáris szomszédságában, a Keleti Károly utca és a Kis Rókus utca találkozásánál álló épületegyüttes mellett. Kevesen tudják, hogy a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) egyik épületében olyan intézmény működik, amelynek története 1881-ig nyúlik vissza.

Az előző századfordulón felépült épületegyüttes *Czigler Győző* tervei alapján készült, és jelentős tudományos intézeteknek adott otthont: egykor itt működött a Budapesti Országos Magyar Királyi Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás, az Állatélettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás, a Rovartani Állomás valamint a Magyar Királyi Vetőmagvizsgáló Állomás.

Degen Árpád (1892)

A Kis Rókus – Kitaibel utcasarki épület különleges értéke, hogy eredeti feladatát, a vetőmagvizsgálatot mind a mai napig megőrizte. Ritka folytonosság ez a hazai tudományos intézmények történetében. Az épület és a benne folyó szakmai munka története szorosan összekapcsolódik *Degen Árpád* (1866–1934) botanikus, az állomás vezetőjének nevével, aki nemcsak a korszerű vetőmagvizsgálat munka kialakításában játszott meghatározó szerepet, hanem a szakmai munka tudományos hátterét biztosító könyvtárat is tudatosan fejlesztette.

Fotók: Klósz György/Degen Gyűjtemény

A Degen-könyvtár 1910-ben

A gyűjtemény leltárkönyvét 1896-ban nyitotta meg. A NÉBIH szakkönyvtárának különlegessége, hogy 1901 óta ugyanabban a teremben működik, amelyet már az eredeti terven is könyvtárnak alakítottak ki. A gyűjtemény a botanika, a vetőmagvizsgálat és a kapcsolódó tudományterületek hazai és nemzetközi szakirodalmát őrzi. Ritka könyvei és történeti dokumentumai a magyar agrártudomány fontos forrásai.

A Degen-gyűjtemény ma is élő tudománytörténeti érték: nem csupán a múlt emlékeit őrzi, hanem kutatásokhoz is segítséget nyújthat. A könyvtár online katalógusa a NÉBIH honlapján érhető el, a történeti állomány feldolgozása folyamatosan zajlik. Ez a budai épület nem csupán egy századfordulós építészeti emlék, de olyan helyszín is, ahol több mint egy évszázada találkozik az épített örökség, a tudomány és a megőrzött tudás.

Munkája mellett a nemzetközi szinten elismert botanikus egyetemen is oktatott. A Magyar Tudományos Akadémia 1916-ban levelező tagjává, 1928-ban rendes tagjává választotta. Európa egyik legnagyobb botanikai magángyűjteményét, a 300 ezer példányos herbáriumát a Magyar Nemzeti Múzeumra hagyta.

Emlékkő a főtéren

Az elfeledett Goll János

Újpest 19. századvégi közéletének napjainkra elfeledett polgáráról emlékeztek meg augusztus 29-én, Újpest születésnapján, az Újpesti Városnapok rendezvénysorozatán belül *Goll János* (1841–1907) főtéri emlékkövének felavatásával.

Az olasz mészkőből kialakított térelemen elhelyezett bronz mellkép *Tóth Dávid* szobrász alkotása – állítása Újpest Önkormányzata érdeme, létrehozását a 2024-ben alapított Goll János Emlékbizottság (GJE) kezdeményezte és az újpesti szurkolói közösség is támogatta. Goll János a néhai nagyközség társasági életének egyik mozgatójaként az Újpesti Torna Egylet (UTE) alapító elnöke és az újpesti zeneiskola egyik létrehozója volt – olvashatjuk többek közt az olasz mészkőbe vésve.

Fotó: BHT

Az emlékkövet Bedő Kata és dr. Gyimesi Kende leplezte le

A térplasztika felavatásakor *Bősze Ádám* zenetörténész az egykor közismert polgár zenei múltjáról emlékezett meg: a „boldog békeidők egyik legszorgalmasabbika” volt – dalárdáknak írt szerzeményei, zenei szakkönyvek, 1874-től az egyik legnépszerűbb hazai zenei folyóirat szerkesztése *(Apolló – Zenemű – folyóirat zongorázók és énekesek számára)* köszönhető neki.

Újpest zenei életének támogatója után a tornasport elkötelezettjeként vázolta Goll sporttevékenységét *Laszip Gábor* sporttörténész. Az újpesti Egek Királynéja-templom orgonájának és az UTE alapításának javára 1882-ben „népünnepélyt” szervezett, az 1885-ben létrehozott UTE első elnökévé is választották.

Az Egek Királynéja-templom főbejárata és a gyermekjátszótér között elhelyezett térplasztikát *Bedő Kata*, a városrész kultúráért felelős alpolgármestere és *dr. Gyimesi Kende*, a GJE elnöke leplezte le.

„...édes szép zöld fáim!”

Jókai Mór svábhegyi életéről

• • • • G.T.

Régóta és sokan várták a május 19-én a Barabás-villában az „*Édes szép fáim” Jókai Mór a Svábhegyen* című, a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és az Országos Széchenyi Könyvtár közös könyvbemutatójaként hirdetett rendezvényt. A könyv címe a magyar irodalom egyik legszebb fás-természeti vallomására utal – az író 1896-ban megjelent *Kertészgazdászati jegyzetek* című kötetében találjuk meg: „És most, legvégül hadd szóljak rólatok, leghívebb munkatársaim, segítőim, gyámolítóim: édes szép zöld fáim! Akiket ültettem, magjáról neveltem, ójtva idomítottam: égnek emelkedő földi társak.”

Az eseményen megjelenteket a Hegyvidék polgármestere *Kovács Gergely* köszöntötte, aki az ember és a táj kapcsolatának fontosságára utalva emlékezett meg *Jókai Mór* kerületi tevékenységéről.

Összefoglaló szintézis eddig még nem született Jókai svábhegyi életéről – jelentette ki *Rózsafalvi Zsuzsanna* irodalomtörténész, a könyv lektora. Az emlékéve egyik legjelentősebb eredményének nevezte az olvasóbarát, jó tipográfiát alkalmazó, fontos kép- és forrásanyagot is bemutató kötetet, amely nyolc nagyobb fejezetben vázolta a neves író tevékenységi köreit.

Ezt követően a kötet három szerzője nyilatkozott a kötettel kapcsolatosan: *Földváry Gergely* történész elárulta, hogy 2020-tól gyűjtötte Jókai svábhegyi életéhez kapcsolódó anyagokat, melyből számára legfontosabbak a források voltak. Ezt jól tükrözi a könyv szerkezete is, amely 130 oldal tanulmányból, 130 oldal forrásgyűjteményből áll össze. Jelentősnek minősítette az író svábhegyi társadalmi tevékenységét, a néhai Svábhegyi Közbirtokos Egylet létrehozását. *Tomasits Bence* történész közreműködött a Jókai levelezés és visszaemlékezések feldolgozásában, valamint Jókai hozzájárulását a svábhegyi víz- és úthálózat megteremtéséhez emelte ki. Az író kertészgazdai énjét hangsúlyozta *Szentkereszti Máté* tudománytörténész, digitális filológus, aki a 18–19. század botanikai tudásának tudománytörténeti vizsgálatával foglalkozik. Kötetbeli munkája, a források, a terepmunka és a kert rekonstrukciója eredményeként hozzájárult a könyv létrehozásához, és megszületett egy honlap (Jókai gazda kertje – jokaikert.oszk.hu) is.

Fotó: BHT

Földváry Gergely ismerteti a kötet szerkezetét

Helyóvó II. Kerületi Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Viczián Zsófia
tel.: 06-20-396-2779
cím: 1024 Budapest, Mechwart lépcső (egykori óvóhely),
nyitva: Sze.: 14–18 óra, illetve bejelentkezésre

Óbudai Múzeum
Vezető: Gálfi Ágnes, tel./fax: 250-1020,
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V.: 10–18 óra.

Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652
cím: 1041 Budapest, Mády Lajos u. 2.,
nyitva: költözködés miatt ideiglenesen zárva.

Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár
Helytörténeti munkatárs: Keleti Éva,
tel.: 351-7298,
cím: 1077 Bp., Csányi u. 5.,
nyitva: V–Cs.: 14–18, P: 10–14 óra.

Józsefvárosi Múzeum
Vezető: Tamás István
tel.: 06-20-615-0766
cím: 1085 Bp., József krt. 70.
nyitva: K–Sz.: 10–18, Cs–P.: 13–19, Szo.: 10–18 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Gönczi Ambrus, tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18.,
bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P.: 12–18, Szo.: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Gál Anna,
cím: 1102 Bp., Füzér u. 32.,
nyitva: K–Sz.: 10–14, Cs.: 14–18, Szo.: 9–13 óra.
kutatói nap: P.: 9–13 óra.

Albertfalvi Hely- és Iskolatörténeti Gyűjtemény
Vezető: Papp Gábor, tel.: 208-6635, 06-70-704-5938,
cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K., Cs., Szo.: 14–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Farkas Zsolt,
tel.: 204-6788; 06-70-682-2144,
cím: 1116 Bp., Gyékényes u. 45–47.,
nyitva: H–P.: 10–19 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Földváry Gergely,
tel.: 06-70-360-2447,
cím: 1121 Bp., Zugligeti út 64.,
nyitva: Sze–V.: 10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény
Kulturális munkatárs: Kovács Márton,
tel.: 06-70-460-7104,
cím: 1131 Bp., József Attila tér 4.,
nyitva: K–Cs.: 11–17, P.: 9–16 óra.

Samodai József Zuglói Helytörténeti Műhely
Vezető: Majkó Zsuzsanna
tel.: 06-70-522-3577,
cím: 1144 Bp., Vezér u. 28/b.
nyitva: előzetes egyeztetéssel
e-mail: helytortenet@cserepeskft.hu

XV. Kerületi Kulturális Örökség Háza és Helytörténeti Gyűjteménye
Vezető: Kis Emőke Hajnalka,
tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K–P.: 10–16, Sze.: 12–18, Cs, Szo.: 10–14 óra.

Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény
(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Frölichné Lendvai Beatrix,
tel: 604-8342,
cím: 1165 Bp., Veres Péter u. 157.,
nyitva: H–K.: 8–18 óra, Sze–P.: 8–16 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693, fax: 256-9526,
cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K–V.: 14–18 óra.

Tomory Lajos Múzeum
Vezető: Heilauf Zsuzsanna,
tel.: 290-1585, 06-20-316-9885,
cím: 1181 Bp., Margo Tivadar u. 116–118.
nyitva: Cs–P.: 10–18, Szo.: 14–18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Siklós Zsuzsa,
tel.: 281-1619,
cím: 1196 Bp., Nádasdy u. 48.,
nyitva: K., Cs.: 13–16.30, Sze.: 14–18, P.: 10–13.30 óra

Pesterzsébeti Múzeum
Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szo.: 10–18 óra.

Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Molnár Krisztián,
tel.: 278-2747, cím: 1213 Bp., Szent István út 230.
nyitva: Sze.: 8–14.30, P.: 14–18, Szo.: 9–13 óra.

Magdolna Udvar Helytörténeti Gyűjtemény
Muzeológus: Tóth Ádám
tel.: 610-8532
cím: 1221 Budapest, Kossuth Lajos u. 24.
nyitva: Cs–P–Szo.: 10–18 óra.

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény
Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény
vezető: Geiger Tamás,
tel.: 287-3057,
cím: 1238 Bp., Szitás u. 105.,
nyitva: Cs.: 14–17 óra.

Kották, dallamok

Az újpesti zeneoktatás 135 éve

•••• *Szöllősy Marianne*

Új szabadtéri kiállítás nyílt augusztus 28-án az Újpesti Városnapok alkalmából, a településünk zeneoktatás-történetének 135. évfordulója alkalmából. Az önkormányzat megbízásából készült tárlat a Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény munkatársai legfrissebb kutatási eredményeinek, adatainak felhasználásával és az iskola archívumában fellelhető dokumentumok beépítésével készült. Hét etűdben, vázlatosan jelenítik meg a tablók az intézmény életét kezdetektől napjainkig, a különböző tanszakok munkáját, a képzés eredményeit. Magas színvonalú koncertek, közösségi rendezvények közzétételével mutatja be az iskola szerepét a helyi közéletben.

Az iskolarendszerű oktatást 1891-ben polgári kezdeményezés alapján létrehozott Újpesti Zeneművelő Egyesület – Conservatorium kezdte meg az akkor még nagyközségben. Az alakuló ülésen alapító tagként és az iskola első igazgatójaként vett részt *Erkel Gyula* karmester, zeneszerző, tanár, *Erkel Ferenc* első szülött fia, az egyesület elnökévé *dr. Nádaskay Béla* orvosdoktort, állatorvost választották, az első vezetőkarnagy *Goll János* tanár, zeneszerző lett. Az alapítók névsorában szerepel *Bartók Béla* neve is, az egyesület felkérésére a védnökséget az Operaház intendánsa *gróf Zichy Géza* vállalta.

Fotó: BHT

Szabadtéri kiállítás hét „etűdben”

A hangszertanulás iránti magas fokú lakossági igényt jellemzi, hogy a viszonylag magas tandíj 90 korona (illetve magánének szakon 140 korona) ellenére is 72 növendékkel kezdhette meg az első tanévet az intézmény.

A későbbiek során bebizonyosodott az alapítók oktatói célkitűzését a napjainkig maradéktalanul teljesíti az intézmény: „Tanítsanak módszeresen, alaposan, gondosan úgy, hogy a szerzett tudásra és ismeretekre felépítve az oly tanuló, akit ambíciója a zenei pályára visz, zenei tanulmányait akadálytalanul folytathassa, és ne kelljen a felsőbb zenei oktatásban tanulmányait újra kezdenie.”

Népszerűsége, magas szakmai színvonala az évek során komoly elismerést váltott ki mind a zenei életben – állandó kapcsolatot ápoltak többek között az Operaházzal –, mind a tanulni vágyók körében. A növendékek sorában sok jelentős karriert befutó, tehetséges zenész szerepel, tanáraik elismert szaktekintélyek a mai napig. Méltó példázat, hogy *Nesztor Iván* jazzdobos, tanár 2026-ban kiemelkedő oktatói munkásságáért Németh László-díjban részesült. A szabadtéri kiállítás október közepéig tekinthető meg.

Városvédők a Hegyvidéken

•••• *Beöthy Mária*

Több értékvédő, ismeretterjesztő előadást tartott már idén a Hegyvidék Galériában a Budapesti Városvédő Egyesület Hegyvidéki csoportja: április 1-jén *Vukoszávlyev Zorán* egyetemi docens a Modern templomaink térérzetéről, május 13-án *Beöthy Mária* építész az Ezredéves Kiállításról a Városligetben (1896), május 27-én *Beöthy Mária* építész József nádor szerepéről Pest-Buda fejlesztésében, végül június 11-én *Prokopp Mária* művészettörténész a Magyar Sion Esztergomban témakörben.

A Ráday Mihály Város- és Faluvédő Szövetség XLIII. Országos Találkozóján és Szakmai Konferenciáján a Budapesti Műszaki Egyetemen július 16. és 18. között a *Történelmi emlékhelyek a Hegyvidéken, Pest-Buda és Óbuda egyesítése /1873/* című kiállításainkat mutattuk be.

A fenti előadások közül kiemelt megemlékezésünknek volt tekinthető 130. évfordulója alkalmából a Millenniumi Országos Kiállítás. A honfoglalás ezredik évfordulója alkalmából 1896. május 2. és október 31. között országszerte ünnepségsorozatot rendeztek. A Millennium kiemelt helyszíne a Városliget területe lett.

Az 520 ezer négyzetméternyi területet a kiállítás bezárásáig mintegy hatmillióan keresték fel. A Műcsarnok mellett elkészült negyven – főleg fából épült – pavilon, a hetvenezer négyzetméter alapterületű Ős-Budavára és az Iparcsarnok. Ezek látogatói a május 3-án átadott Kisföldalattival érkezhettek a helyszínre, amelyet öt főkapun keresztül közelíthettek meg: az Andrássy út, Király utca, István út, Erzsébet út felől nyíló kapukon és az Ős-Budavára bejáratán. Az óriási terület két nagy részre osztható: a Széchenyi-szigeten lévő Történelmi Épületcsoportra, valamint a Jelenkori kiállításra, amely tizenkilenc témában mutatta be az ország aktuális helyzetét és vívmányait. A kiállítást a Feszty-körkép vezette be, mely a mai Szépművészeti Múzeum helyén épült Rotundában volt megtekinthető.

Fotó: FSZEk Budapest Gyűjteménye

A városligeti Országos Ezredéves Kiállítás 1896-os grafikán

Az egyetlen, ideiglenesnek szánt épületegyüttes, amely végül mégis fennmaradt, az *Alpár Ignác* által tervezett Történelmi Épületcsoport volt. Óriási népszerűsége miatt 1906-ban időtálló anyagokból újraépítették, ma pedig Vajdahunyadvárként ismerjük.

Az Ősbudavár – a mai Állatkert hetvenezer négyzetméteres területén épült mulatóhely – megidézte a török hódoltság idején látható budai vár képét.

A „boldog békeidők” csúcspontját jelentő Millenniumi Kiállításra így hívta fel a figyelmet egy korabeli újságíró: „Hadd jöjjön ide a francia, az angol, az olasz, a német és valamennyi, aki saját nemzetének nagyságára büszke, és bámulja meg e kiállítás csodáit, s a nemzet nagy életrevalóságát!”

Rózsadombi templomépítőkről

Százéves a világ első Krisztus Király tiszteletére szentelt temploma

• • • • Fábry Gézáné Fejérdy Ágnes

Szorosan összefügg a II. kerületi Keleti Károly utcában egykor gimnáziumi kápolna céljából épült templom története a mellette álló, néhai Rákócziánum Érseki Katolikus Gimnázium névre hallgató (ma II. Rákóczi Ferenc Gimnázium) oktatási intézmény történetével.

A templom felszentelése 1926-ban

1903-ban egy fiatal, lelkes pap, *Sebők Imre* megalapította a Budai Mária Kongregáció Konviktusát, azaz kollégiumát, fiúnevelő intézetét. Kibérelték a Rókushegyi lépcső 10. számú ház négy lakását, ahol az egyik szobában egy kis kápolnát is berendeztek. Idővel ez az épület kicsinek bizonyult. Többszöri költözködés után határozták el egy önálló, új épület létesítését az Oszlop (későbbi nevén Heltai, majd Keleti Károly) utcában.

1906-ban kiemelkedő esemény volt II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatala, az intézmény előtte tisztelegve vette fel a Rákócziánum nevet. *Schömer Ferenc* építész terve szerint a templom a konviktus és a gimnázium között épült volna fel, de helyhiány miatt végül csak a két szélső rész valósult meg, a templomot pedig külön telken tervezték felépíteni. Nagy szükség volt rá, mert az érseki gimnázium kis kollégiumi kápolnájában csak 150 tanuló fért el, holott az iskola létszáma 400 fő volt, így a növendékek nagy része csak a lépcsőházban tudta hallgatni a szentmisét.

Templomépítő bizottságot alakítottak és azonnal meg is kezdték a gyűjtést, előadásokat, hangversenyeket, ünnepségeket, karácsonyi vásárt, mozgó-fényképelőadásokat, kerti mulatságot rendeztek céljuk megvalósításáért. Az építkezés érdekében rendezett ünnepségeken a kor legkiválóbb szónokai, előadói, művészei szerepeltek, így többek között *Prohászka Ottokár* püspök, *Vass József* miniszter, *Wolf Károly, Tóth Tihamér, Brisits Frigyes, Schrotty Pál, Pauler Ákos, Dohnányi Ernő, Koudela Géza, Ábrányi Emil* és sokan mások.

Fotók: a templom gyűjteményéből

Templomalapot ásó diákok Pokorny Emánuel vezetésével 1924-ben

A templom tervezését és kivitelezését *Árkay Aladár* építész kapta meg, aki mindezt díjazás nélkül vállalta. A templomépítés céljára összegyűlt pénz az első világháború idején sajnos gyorsan elértéktelenedett. Ezért, amikor az első 180 millió korona együtt volt, 1924 márciusában, *Pokorny Emánuel* vezetésével a kollégium diákjai megkezdték a templom alapjainak kiásását, a földmunkát. Ezzel jelezték, hogy az épülő templom a diákok temploma lesz. Az alapkő elhelyezése és megáldása 1924. október 19-én történt, a szertartást *dr. Mészáros János* érseki helytartó, a Rákócziánum egyházi elnöke végezte. A rendelkezésre álló anyagiak arányában két éven át folyt az építkezés. 1926. március 26-án, II. Rákóczi Ferenc születésének 250. évfordulóján, ünnepélyesen elhelyeztek a torony homlokzati részén egy vörös márvány emléktáblát. (Ez a tábla már nem látható.)

A templomot 1926. október 31-én *Csernoch János* bíboros szentelte fel. *XI. Pius pápa* rendeletéből azon a napon ünnepelhette első ízben a világegyház Krisztus Király ünnepét, így ez a templom az első, nemcsak hazánkban, hanem az egész keresztény világban is, amely Krisztus Királyságának tiszteletére van szentelve. Ennek a napnak emlékét örökíti meg a főoltár hatalmas Krisztus Királymozaikjának felirata is. A templomban az első szentmisét is az esztergomi érsek celebrálta, ő szentelte fel ekkor a harangot és áldotta meg az érseki gimnázium új lobogóját és a cserkészzászlót is.

Fotó: FSZEK Budapest Gyűjtemény

Krisztus Király-templom, háttérben a Rákócziánum épülete 1926-ban

A templom nem csak az iskola diákjai, de a rózsadombi hívek részére szintén mindig nyitva volt. Az egyházi iskola fennállásáig a templom, a gimnázium és a kollégium közös igazgatásuk alatt állt. Az egyházi szolgálatot az intézet paptanárai látták el, az államosítás után pedig a kinevezett templomigazgatók. 2025. január 1-jétől misézőhely lett, melyet az országúti ferences atyák látnak el. Az idei centenáriumi évben ősztől több programmal, konferenciával emlékeznek majd az elmúlt 100 évre.

Bűnözés Pest(szent)erzsébeten

Delejes emberek, tragédiák és csalók

• • • • skaper

Számos országos hírű bűntény történt a két világháború közötti Pest(szent)erzsébeten; gyilkosságoktól, szerelmi drámáktól, rablásoktól és csalások hírétől volt hangos a korabeli sajtó. Sokszor előfordult az is, hogy bár nem Erzsébet volt a helyszín, de az elkövetők itt bújtak el, vagy itt rejtették el a zsákmányt (például egy tyúkketrecben). A következőkben néhány ilyen esetet villantunk fel.

Fotó: Pesti Hirlap Képes Melléklet, 1928.

Helyszínelés az Edvi ügyben

Az 1920-as években „divatba jöttek" a delejes asszonyok/emberek, s természetesen településünk sem maradhatott ki a jóból. 1926-ban *Klein Vilmos*, egy pesterzsébeti köszörűs úgy döntött, hogy inkább csodaorvosként praktizál tovább. Nem csak a Korona kávéházban, de a Lipót körúti Magneto Psyhoterapiai Intézetben is rendelt, sőt még Debrecenben is megjelent.

1928 februárjában *Edvi Lajos* trafikos felesége tűnt el, s hamar kiderült, hogy a férj fojtotta meg az asszonyt. Az újságokban gazdagon illusztrált cikkek jelentek meg, fotókkal és rajzokkal a helyszínelés szinte minden momentumát bemutatva. Az orvosszakértői vizsgálat megállapította, hogy elmebaja miatt nem volt beszámítható, ezért az angyalföldi tébolydába szállították.

Két évvel később egy szerelmi háromszög torkollott véres tragédiába. *Pintér András* százados lelőtte volt felesége vőlegényét *Kiss Miklós* őrnagyot (korábbi jó barátját), aki a helyszínen életét vesztette. Tettéért először 10 évre, majd kötél általi halálra ítélték. Ezek után abszurd fordulatot vette az ügy: Pesterzsébeten 20 ezer aláírást gyűjtöttek össze a kormányzói kegyelemért, amihez végül a volt feleség is csatlakozott – miután napokig tüntettek a háza előtt! A mozgalom célba ért, 10 év börtönre változtatta az ítéletet. Ezt két perújítási kérelem követte a legfelsőbb haditörvényszéken, s a gyilkos 1933 áprilisában szabadult a börtönből.

Fotó: Pesti Napló, 1930. május 15.

A Kiss-Pintér féltékenységi dráma háza előtti kíváncsiskodók (Kende Kanuth u. 18.)

S ha már a cikk elején a tyúkketrecekről volt szó... 1936-ban egy nő két férfi kísérővel jelent meg a budapesti Hermes bankban, és egy fővárosi bérház tulajdonosaiként 116 ezer pengő jelzálogkölcsönt vettek fel egy másik, budai bérház megvásárlásához. Azonban nemsokára kiderült, hogy a bemutatott iratok hamisak voltak. A nyomozás kiderítette, hogy az asszony *Kvanka Jánosné*, egy angyalföldi elmegyógyintézet ápoltja, akit gyámja és annak megbízottjai megfélemlítéssel vettek rá a csalásra. Az egész ötletet *Nagy Lajos* ügyvédi irodavezető találta ki, az ő része anyja pestszenterzsébeti házánál került elő, a Pozsonyi út 35. szám alatt a kertben föld alá elásva.

Jövő év elején nyílik meg a Gaál Imre Galériában a helyi bűnözés és bűnüldözés 1950-ig tartó történetét bemutató kamarakiállításunk, ahol ezekről az esetekről is hosszabban olvashatnak. Jöjjenek el és borzongjanak velünk!

Vízivárostól Újlakig

Helytörténeti előadások a II. kerületben

• • • • viczián

Már több mint két éve fogadja szerdánként a Mechwart ligetben működő Helyóvó II. Kerületi Helytörténeti Gyűjtemény az egyéni és csoportos látogatókat. Az elmúlt időszakban több kulturális rendezvénynek is helyet adtak: 2025-ben például az Irodalom éjszakája programsorozat felolvasásai voltak itt, szeptember 21-én, a magyar dráma napján pedig a Dráma éjszakája előadásai lesznek hallhatók az egykori óvóhelyen.

A gyűjtemény vezetője, *Viczián Zsófia* 2026 őszén is folytatja évek óta tartó helytörténeti előadás-sorozatát. Ennek helyszínéül a Pasaréti Közösségi Ház szolgál (II. ker., Pasaréti út 102.), ahol a II. kerület egyes városrészeinek múltját mutatja be. A vetített képes, ½ 5 órai kezdésű előadásokon régi fényképek, metszetek, térképek segítenek feleleveníteni a múltat, és elhangzanak vonatkozó újságcikkek, irodalmi művek részletei is.

Fotó: wikipedia

Buda és Pest látképe 1787-ben – Joseph és Peter Schaffer színezett rézkarca

Szeptember 24-én Buda bölcsője: a Víziváros címmel, október 22-én Források a szőlőhegy tövében: Felhévíz témakörben lesz előadás. November 19-én Külvárosból központ: Országút városrész, december 17-én pedig a Telepesek a Duna partján: Újlak múltjával ismerkedhetünk meg. A pasaréti előadások ingyenesek, előzetes regisztrációt nem igényelnek, és a sorozat 2027-ben is folytatódik.

A Klebelsberg Kultúrkúriában (II. ker., Templom u. 2.) Viczián Zsófia október 5-én *A Budai-hegység első lakói: a kezdetektől a honfoglalásig* címmel az itt éltek történetén kalauzol végig. Erre az előadásra 2000 Ft-os belépőjegy váltható a helyszínen, vagy a Kultúrkúria honlapján (https://kult2.hu/kulturkuria/).

Budafoki kalendárium

• • • • Horváth Miklós

Bartos Mihály: Promontor-Budafok népi kalendáriuma. Pytheas Könyvmanufaktúra, Promontor-Budafok, 2026. 516 p.

Budafok – a helység neve a 18. század elejétől 1886-ig Promontor volt – idén ünnepli várossá válásának 100. évfordulóját. A centenáriumra jelent meg *Bartos Mihály* helytörténész közel fél évszázados gyűjtő- és kutatómunkája eredményeként az a reprezentatív kiállítású, nagy alakú, eredeti fényképekkel, grafikákkal és dokumentumokkal gazdagon illusztrált kötet, ami az itt élő katolikusok ünnepköreire fűzve, az év hónapjaira bontva írja le a településalapító németajkúak mindennapjaihoz kötődő hagyományokat.

Fontos, hiányt pótló hely- és kultúrtörténeti munkáról van szó! Bartos Mihály az első, aki szisztematikus alapossággal foglalja össze a budafoki svábok sajnos mára lassan, de biztosan eltűnő népi hagyományait, szokásait. Könyve lapjain menti át az utókornak mindazon értékeket, amiket az elődök évszázadokon át őriztek, gondosan ápoltak, s amelyek a mindennapi életük részét képezték.

A kalendáriumot a budafoki helytörténetben fehér foltoknak számító kutatási területekről írt, első közlésben megjelenő tanulmányok teszik teljessé, többek között a promontori mirígy halálról, az asszonydélutánokról, a boszorkányok éjszakájáról, az ősök fájáról, avagy az öltözetekről...

Szerzője a kötet összeállításakor ügyelt arra is, hogy a könyvben szereplő értékek között a helyi sváb konyha megjelenjen, s aki bátorságot érez magában, a közölt családi receptek alapján készítheti el azokat, amelyekkel felidézheti az egykor itt élő ősök egyszerű, de ízletes étkeit. A kötet a szerző magángyűjteményéből számos olyan illusztrációt tartalmaz, amelyek most első alkalommal kerülnek a nyilvánosság elé! Megrendelhető a kiadó https://konyvmanufaktura.hu internetes oldalán.

Pasarét, Törökvész lakói

• • • • Balázs István

Viczián Zsófia (szerk.): Élt egyszer Budán I. kötet. Budai Polgár Nonprofit Kft., Budapest, 2026. 280 p.

Olyan zöldövezet a II. kerület, azon belül is Pasarét és Törökvész városrész, ahonnan könnyen elérhető a nyüzsgő belváros, a szerkesztőségek, kiadók, színházak világa. Ezért is válhatott írók, színházi emberek, képzőművészek kedvelt lakhelyévé. A II. kerület önkormányzata valamint cégek és alapítványok támogatásával a Budai Polgár Nonprofit Kft. fényképekkel gazdagon illusztrált kötetben mutatja be a magyar kultúrát, szellemi életet gazdagító egykori és mai törökvészi és pasaréti lakókat.

De hogyan lett a hajdan téglagyár által is hasznosított Pasarét és a lankáin szőlőket hordozó Törökvészből nagy presztízsű lakókörnyezet? A könyv – vagy inkább album – első részében erről kapunk igen érdekes áttekintést. Ezt követi húsz író portréja. Impozáns a névsor *Endrődi Sándor*tól *Szabó Magdá*n át *Veres Péter*ig. Nem kevésbé gazdag egyszeri tehetségekben a színészek, rendezők sora; negyvenötük közül említsük csak meg *Béres Ilonát*, *Garas Dezsőt*, a *Latinovits-Ruttkai házaspár*t vagy *Jankovics Marcel*t. „Áldott jó hely” – mondta Törökvészről a világhírű operatőr-rendező, *Koltai Lajos*. *Herczeg Ferenc* pedig így írt Hidegkúti úti villája adottságairól: „Én vagyok az az ember, akit fél esztendőn át irigyelni, fél esztendőn át sajnálni szoktak barátai a lakása miatt. Én ugyanis kültelken lakom, kertek közt, és elmondhatom: télen pusztán, nyáron paradicsomban az én lakásom.”

A képzőművészet útján című fejezet tizenhárom, a környékhez kötődő festőt és szobrászt, a Megszentelt életutak című hat, itt tevékenykedő lelkészt mutat be, érzékeny tollal. Rendkívüli munkát végzett e gazdag anyag összeállításával és javarészt írásával a kötetet szerkesztőként jegyző *Viczián Zsófia*. I. kötet – áll a borítón, s ez azt ígéri, hogy a második kerület többi városrésze nevezetes lakóinak bemutatására is sor kerül.

Budapest múltjáról

• • • • Gábriel Tibor

Hermann István – Kenyeres István (szerk.): Budapest története I. – A kezdetektől az oszmán uralom végéig. Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2026. 438 p.

Másfél évszázad alatt negyedik alkalommal jelent meg fővárosunk történeti múltját mindig a legújabb kutatási eredményekre támaszkodva bemutató Budapest-monográfia. Jelen sorozat első kötete *Hermann István* és *Kenyeres István* szerkesztésében a kezdetektől az oszmán uralom végéig tartó időszakot tárja elénk. Budapest Főváros Levéltára a második kötetét 2027 második felében, harmadik kötetét 2028-ban tervezi megjelentetni.

„Jelen szintézis előkészítése 2021-ben kezdődött meg a főváros egyesítésének 150. évfordulója keretében. Célunk egy olyan várostörténeti összefoglalás megalkotása volt, amely a tudományos ismeretek mai állásának és a várostörténet-írás korszerű tendenciáinak megfelelő, az oktatásban is jól hasznosítható, a szakmai és a széles olvasóközönség számára is érdekes, élvezetes olvasmányt nyújtó eligazítást ad a város történetének legfontosabb eseményeiről és folyamatairól, a helyi társadalom, a természeti és az épített környezet kölcsönhatásáról, az itt élt nemzedékek egymásra rakódó tapasztalatairól.” – olvashatjuk a szerkesztők előszavában.

Őskori, római kori *(Beszédes József)*, középkori *(†Végh András)* és oszmán birodalmi *(Sudár Balázs)* fejezetekre tagolódik a térkép- és képanyaggal gazdagon illusztrált kötet. Közölt térképei jelentős mértékben hozzájárulnak Budapest és elődtelepülései történeti múltjának megismeréséhez. Képes illusztrációinak többsége a fővárosi levéltár munkatársai gondos munkáját dicséri. Lábjegyzetekkel nem találkozunk, egy-egy témakör mélyebb megismerhetőségét húsz oldalas ajánlóbibliográfia segíti. Képjegyzék, személynévmutató és helynévmutató zárja a gondosan szerkesztett és elegánsan kivitelezett Budapest-monográfia első kötetét.

A svábhegyi Jókai

• • • • Tomasits Bence

Földváry Gergely: „Édes szép zöld fáim” – Jókai Mór a Svábhegyen. MOM Kulturális Központ Nonprofit Kft. – MNMKK Országos Széchényi Könyvtár, 2026. 260 p.

Az idei év egyik jelentős Jókai-kiadványa az *„Édes szép zöld fáim” – Jókai Mór a Svábhegyen* című kötet, amely májusban jelent meg. *Jókai* csaknem fél évszázadon át kötődött a Svábhegyhez, életének erről a hosszú és meghatározó időszakáról azonban korábban nem született átfogó feldolgozás. A 260 oldalas, gazdagon illusztrált kötet ezt a hiányt igyekszik pótolni. Nemcsak azt mutatja be, miként került az író a Svábhegyre, hogyan vásárolta és alakította birtokait, villáját és híres kertjét, hanem Jókai hétköznapjaiba is betekintést enged. Megismerhetjük benne a kertészt, a szőlősgazdát, az állattartót és a lokálpatriótát, valamint azt a társasági világot, amelynek köszönhetően *Mikszáth Kálmán*tól *Liszt Ferenc*ig a korszak számos ismert alakja megfordult svábhegyi otthonában. A kötet egyúttal a Svábhegy történetéhez is számos új adalékkal szolgál.

Könyvünk szerzője és szerkesztője *Földváry Gergely* történész, szerzőtársai *Tomasits Bence* történész, valamint *Szentkereszti Máté*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, akik különböző nézőpontokból vizsgálják Jókai svábhegyi világát, a birtok és a villa történetétől a kert növényállományán át egészen az író helyi emlékezetéig.

A kötet különleges értéke gazdag kép- és forrásanyaga. Korabeli fényképek, tervrajzok, infografikák és a Jókai-villa 3D-s rekonstrukciója mellett a könyv második felében több mint száz oldalnyi, nagyrészt korábban publikálatlan levél, kertészeti feljegyzés, szerződés és építészeti dokumentum kapott helyet. Így ez a munka egyszerre olvasmányos helytörténeti kötet, Jókai kevésbé ismert arcát bemutató életrajzi munka és a további kutatás számára is használható lábjegyzetelt forráskiadvány.

Emlékház és alapítvány

Nagy Imre Emlékháza és tevékenysége

• • • • Fodor Fanni

Nagy Imre Bauhaus stílusú emlékházának bejárata

Egy mártír miniszterelnök, *Nagy Imre* emlékét őrzi a Nagy Imre Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia fenntartásában működő Nagy Imre Emlékház. A jelenleg látható kiállítás és az emlékház teljes felújítása 2008-ban, a miniszterelnök kivégzésének 50. évfordulójára emlékezve valósult meg *Jánosi Katalin*, Nagy Imre unokájának koncepciója alapján. Tárlatunk forgatókönyvét *Mink András* történész, a látványtervet *Rajk László* építész dolgozta ki.

Fotók: Nagy Imre Emlékház

A kivégzett miniszterelnök egykori dolgozószobája

Az emlékház modern és interaktív kiállítása a legkorszerűbb technikai eszközök segítségével, széleskörűen informálja látogatóit a mártír miniszterelnök életéről és az 1956-os forradalom eseményeiről. Több mint 400 kép, fotó, dokumentum, és megközelítőleg 60 filmrészlet tekinthető meg a kiállításban található interaktív asztalokon. Céljuk nem csupán Nagy Imre életútjának bemutatása, hanem egy egész történelmi korszak megismertetése.

Nagy Imre egykori dolgozószobája a kiállítás kiemelt része. Az itt lévő tárgyak közül csupán néhány eredeti, de az 1930-as, 1940-es és 1950-es évekből összeválogatott bútorok híven tükrözik a kor hangulatát. Olyan pillanatot jelenítenek meg, mintha a miniszterelnök otthon dolgozna, csak éppen valamiért elhagyta a szobát, amelyben minden úgy van hagyva, ahogyan használta.

Az Emlékház figyelmet fordít a kiállítás számára keretet adó Bauhaus villa légkörének, az egykori berendezésnek bemutatására is. Évente nagyjából háromezren látogatják az emlékházat, nagy részük közép- és általános iskolás diák – számukra rendhagyó történelemórával egybekötött múzeumpedagógiai foglalkozást biztosítunk. Ezeken az alkalmakon a diákok autentikus környezetben, interaktív foglalkozás keretében, történész-muzeológus szakmai vezetésével ismerhetik meg Nagy Imre életútját és az 1956-os forradalom eseményeit. Az emlékházban ugyanakkor lehetőséget nyújtunk az 1956-os forradalomhoz kapcsolódó, kihelyezett iskolai ünnepségek megtartására is.

Kiállításunkat évente közel háromezren látogatták

A Nagy Imre Alapítvány fontos feladatának tekinti Nagy Imre életének és az 1956-s forradalom és szabadságharc történetének megismertetése mellett a 19. és 20. század más jelentősebb történelmi eseményei bemutatását előadásokon, emlékülséseken, konferenciákon, kiadványokon keresztül. Rendezvényeinkkel az országos szakmai programsorozatoknak (Múzeumok Éjszakája, Múzeumok Őszi Fesztiválja, Kulturális Örökség Napjai) állandó résztvevői vagyunk.

Havi rendszerességgel rendezünk tudományos-ismeretterjesztő előadásokat, amelyek a politikatörténet, művelődéstörténet, a mindennapok története, és a Bauhaus épület miatt a modern építészet témáit is felölelik.

A Nagy Imre Alapítvány kiadványok megjelentetésével is foglalkozik. Az utóbbi évek hiánypótló munkájának tekinthetjük Nagy Imre első kormánya minisztertanácsi jegyzőkönyvei első két kötetének kiadását. Legújabb kötetünk Nagy Imre félbemaradt önéletrajzának újrakiadása Jánosi Katalin visszaemlékezéseivel, Nagy Imre: *Viharos emberöltő* / Jánosi Katalin: *Elejétől a végéig*' címmel. Kiadványaink megvásárolhatók a helyszínen, illetve az emlékház webshopjában, amely a honlapon érhető el.

Az emlékház hétköznap 10 és 16 óra között várja látogatóit, ettől eltérő időpontban történő múzeumlátogatásról előzetes telefonos vagy e-mailes egyeztetést kérünk.